

**FUNKCIONALNOST »NEFUNKCIONALNIH«
SINONIMA I NJIHOV NORMATIVNI
STATUS U SAVREMENOM
SRPSKOHRAVATSKOM JEZIKU**

MILOŠ KOVAČEVIĆ

Filozofski fakultet, Sarajevo

UDK 808.61/62—314

Izvorni naučni rad

Primljen: 27. 09. 1991.

Prihvaćen: 04. 12. 1991.

U radu se sa sinonimskog aspekta razmatra varijantska leksička raslojenost sh./hs. standardnog jezika. Varijantska raslojenost promatra se na planu *varijantske leksike*, na koju su primjenjivi kriteriji sinonimske analize, i *varijanata* (iste) riječi, koje izlaze iz okvira sinonimskih istraživanja. Primjenom različitih potkriterija sinonimske analize dokazuje se da varijantska leksika u srpskohrvatskom jeziku ne može biti nefunkcionalna.

1. U teoriji standardnog srpskohrvatskog/hrvatskosrpskog jezika dvije su uporišne postavke, koje se po pravilu ne dovode u pitanje: da je sh./hs. *jedan* jezik, ali *ne i jedinstven*. Danas malo ko, ako ilko, spori postavku o mejedinstvenosti, a rijetki su i oni koji bar naučno stoje nasuprot tezi o sh./hs. kao jednom jeziku. Istina, ni do danas nema jedinstvene, opšteprihvaćene teorije o standardnom sh./hs. jeziku. Tri su u opticaju.

Prva, čiji je utemeljitelj M. Stevanović¹, prema kojoj standardni sh./hs. jezik jeste jedan jezik sa bogatstvom sinonimskih vrijednosti koje treba interpretirati samo kao stilistički potencijal i izvor za bogaćenje standardnog jezika putem semantičkog diferenciranja sinonima.

Druga, čiji je tvorac D. Brozović², prema kojoj sh./hs. standardni jezik jeste jedan jezik samo na nivou sistema kao apstrakcije, tj. na nivou dijasistema, ali se on praktički ostvaruje u vidu dviju varijanata koje imaju sve odlike standardnog jezika svaka za sebe.

Treća, nastala u okrilju književnojezičke politike u Bosni i Hercegovini³, koja sh./hs. jezik smatra jednim jezikom sa razvijenom sinonimijom kao obilježjem jezičkih izraza pojedinih sociokulturnih zajednica i koja zbog toga mora imati mjesto u zajedničkoj standardnojezičkoj normi.

¹ V.: M. Stevanović, *Neke leksičko-stilske razlike, a ne jezičke varijante*, Naš jezik, XIV/4—5, Beograd, 1964—65, 195—226; *Stvaranje jedinstva književnog jezika Srba i Hrvata i današnje stanje tog jedinstva*, Naš jezik, XVIII/1—2, Beograd, 1970—71, 1—79.

² V.: D. Brozović, *Standardni jezik*, Matica hrvatska, Zagreb, 1970.; *Rječnik jezika ili jezik Rječnika*, Kritika, sv. 2, Zagreb, 1969.

³ V.: *Dokumenti književnojezičke politike u SR BiH*, Institut za proučavanje nacionalnih odnosa, Sarajevo, 1984.

Teorijska uopštenja triju viđenja standardnog srpskohrvatskog jezika⁴, od kojih nijedno nije tako elaborirano e da bismo ga mogli proglasiti teorijom, u jednome su bar prividno saglasna: u sve tri se eksplicitno kaže da je sh. *jedan* jezik. U drugom, onom Brozovićevom, to je zaista samo deklarativno: eksplicitno naglašena jednost praktično znači dvojnost, tako da analiza postavki ove »teorije« prije sugerije zaključak o dva negoli o jednom jeziku, jer varijante dobijaju status zasebnih jezika⁵. Prva, Stevanovićeva, opcija zapravo negira postojanje bilo kakve razlike između srpskohrvatskog i bilo kog drugog varijantski neraslojenog jezika, pa tu stav o sh. kao jednom jeziku podrazumijeva i stav o jedinstvenom jeziku. Treća, tzv. BiH teorija standardnog jezika, najeksplicitnije naglašava i *jednost* i *nejedinstvenost* standardnog sh. jezika. Tako se tri navedene teorijske opcije u pogledu viđenja standardnog sh. jezika — iako prividno sve tri počivaju na temeljnom zajedničkom polazišnom kriterijumu o jednosti sh. jezika — bitno razilaze u pogledu viđenja suštine te jednosti: Stevanovićeva jednost supsumira jedinstvenost, Brozovićeva jednost zapravo znači dvojnost, dok BiH viđenje jednosti uvažava različitosti negirajući i jedinstvenost i dvojnost realizacije afirmišući tako princip jedinstva različitosti, odnosno afirmišući zajedništvo sa posebnostima standardnojezičkih izraza u svakoj sociokulturnoj sredini. Uz to, nije beznačajna i jedna samo formalna sličnost između Stevanovićevog i BiH pogleda na standardni sh. jezik: i u jednom i u drugom pristupu naglašava se *bogatstvo sinonimskih vrijednosti*, s tim da te vrijednosti imaju bitno drugačije interpretacije u ove dvije »teorije« — u Stevanovića iz perspektive jednog i jedinstvenog jezika, a u BiH viđenju iz perspektive jednog ali varijantski odnosno standardnojezički raslojenog jezika.

1.1. A upravo se na tom planu, dakle na planu sinonimije, ogleda u najvećem dijelu specifičnost sh. standardnog jezika. Treba odmah digresivno reći da je taj aspekt, iako deklarativno u prvome planu svih rasprava, najmanje naučno istraživani. Ispitivanja toga tipa u serbokroatistici gotovo da i nema. I ne samo istraživanja sinonimije u vezi s varijantskom raslojenošću sh. jezika nego ni bilo kakvih širih sinonimskih ispitivanja.⁶ Zato u pozivanju na sinonimiju u varijantskim istraživanjima izneseni sta-

⁴ Stilizaciju navedenih teorijskih uopštavanja preuzeli smo iz rada J. Baotića, *Standardni srpskohrvatski jezik — norma i varijante*, Sveske, 5—6, Sarajevo, 1984, 315.

⁵ Argumentovanu kritiku te teorije dao je J. Baotić u navedenom radu, str. 315—323.

⁶ Serbokroatistički doprinosi sinonimskim istraživanjima svode se na rječnik M. S. Lalevića, *Sinonimi i srodne reči srpskohrvatskoga jezika*, Beograd, 1974., za koji se ne može reći da počiva na jasnim i jedinstveno provedenim kriterijima. Uz taj rječnik, vrijedni pomena su još dva neistraživačka, pregledna rada o sinonimiji: J. Matijašević, *O sinonimiji i sinonimima*, u zb. *Leksikografija i leksikologija*, Beograd — Novi Sad, 1982, 115—130. i B. Tafra, *Sinonimija*, u istom zborniku, str. 297—301.

vovi prije djeluju kao slobodne subjektivne procjene negoli kao činjenice proistekle iz osmišljenih naučnih analiza. Takva istraživanja zasnovana na analizi konkretnog jezičkog materijala iz perspektive teorije sinonima bez sumnje su najznačajnija u jezicima kakav je srpskohrvatski koji svoje jedinstvo i potvrđuju i negiraju upravo postojanjem »viška« sinonima. Takva bi istraživanja jedino mogla potvrditi ili pak negirati neka od brojnih teorijskih »naglabanja« o statusu kako varijanata (odnosno standardnojezičkih izraza) tako i standardnog jezika u cjelini, njegovog funkcionisanja i njegovih sličnosti i razlika sa funkcionisanjem jedinstvenih, varijantski neraslojenih jezika.

2. Ovaj rad stoga nema pretenzija da se bavi izradom ili eksplicitnim odobravanjem odnosno poricanjem bilo kog istraživački neproverjenog viđenja standardnog srpskohrvatskog jezika, nego je cilj rada provjera funkcionisanja tog bogatstva sinonima i leksičkih varijacija u sh. jeziku uz stalno vođenje računa o specifičnostima što su posljedica njegove raslojenosti na standardnojezičke izraze (odnosno varijante), ali i uz uspostavljanje suodnosa prema srodnim ako ne i istorodnim pojavama u varijantski neraslojenim jezicima. Tek u tom suodnosu statusa sinonima u varijantski raslojenom i neraslojenom jeziku moguće je utvrditi specifičnost sinonimije u sh. i drugim varijantski raslojenim jezicima a time i potvrditi ili negirati tezu o jednosti i (ne)jedinstvenosti sh. jezika.

Osim toga, takvo bi istraživanje moglo biti dobrim putokazom kakav bi status ti sinonimi trebalo da imaju u normi svakog varijantski raslojenog jezika. To podrazumijeva da se norma izvodi iz suodnosa sistema i realizacije, a ne da bude iznad njih, tj. da sama propisuje sistem i realizaciju.

2.1. Za razliku od jedinstvenog (jednonacionalnog) standardnog jezika, varijantski raslojen standardni jezik podrazumijeva da je — »da bi se u sociolingvističkom smislu o varijantama uopće govorilo — nužno da se neke razlike stalno održavaju i da budu teritorijalno locirane«. ⁷ Kad je sh. standardni jezik u pitanju, nesporno je da je »Struktura i norma standardnog jezika zajednička svim (standardnojezičkim) izrazima, a zajednički je i najveći dio supstance, dok se posebnosti očituju u dijelu supstance«. ⁸ A te se posebnosti ogledaju prvenstveno u leksičkim specifičnostima svakog od standardnojezičkih izraza, odnosno varijanata sh. jezika. Drugačije rečeno, u realizaciji sh. standardnog jezika u različitim sociokulturnim sredinama pojedini se predmetni i pojmovni sadržaji označeni različitim leksemama. Tako, zapravo, varijantsko ili standardnojezičko raslojavanje gotovo sugerše zaključak o postojanju brojnih nefunkcionalnih (apsolutnih) sinonima unutar standardnog jezika kao cjeline. Nijedan jezik, bez obzira na jedinstvenost realizacije, nije oslobođen postojanja leksema sa istim denotativnim i signifikativnim značenjem. U krugu sinonima jednoga jedinstvenog jezika takvi su sinonimi — što se najčešće nazivaju *apsolutnim* ili

⁷ D. Škiljan, *Jezična politika*, Naprijed, Zagreb, 1988, 52.

⁸ J. Baotić, *nav. djelo*, 321.

nefunkcionalnim, a zapravo su lekseme *istoznačnice* — zasigurno najmalobrojniji. Njihovo je postojanje »u književnom jeziku samo privremeno stanje. U dužoj upotrebi jedna (istoznačnica) nestaje ili prima drugo značenje«. ⁹ Takva je po pravilu sudbina istoznačnica u jedinstvenom, varijantski neraslojenom standardnom jeziku. U varijantski raslojenom jeziku, kakav je srpskohrvatski, postojanje istoznačnica na nivou jezika kao cjeline uvijek je i nužnost i objektivna stvarnost, jer je njihovo postojanje često osnovni pokazatelj varijantnosti. Za razliku od istoznačnica u jedinstvenom književnom jeziku, one u sh. kao varijantski raslojenom imaju specifičnu upotrebu: frekvencija apsolutnih sinonima ili istoznačnica teritorijalno je uslovljena — svaka od istoznačnica ima prevlast u jednoj od sociokulturnih sredina. To, međutim, ne znači da se čak u istoj rečenici neće susresti istoznačnice, što potvrđuju i sljedeći primjeri:

- (1) Ispod podignutih *zastava*, među kojima je najviše ratnih *barjaka*, nema nijedne jedine čiji bi cilj bio bolji život (Oslobođenje, 15476, 21. 7. 1991, dodatak str. 1); ...svi *uhićeni*...*uhapšeni* su na način koji na zgražavanje upućuje sve koji su imali nesreću da ga vide (Oslobođenje, 15433, 8. 6. 1991, 4); Od pljačkaša, izrabljivača i porobljivača *okoline* čovjek treba postati poštovalac i prijatelj svoga *okoliša* (Ekologija, 100: Valentin Pozaić); ¹⁰ Pa tako imamo: iz mješovitih hrvatsko-srpskih sela srpske *prebjegare* kao i iz potpuno opkoljenih srpskih sela, dok iz srpsko-hrvatskih ili opkoljenih hrvatskih sela imamo hrvatske *izbjeglice* (Oslobođenje, 15476, 21. 7. 1991, dodatak str. 2); Već desetak nedjelja u ovom terminu književnik Valerijan Žujo odgoneta Sarajevo, govoreći o znamenitim *građanima* ovog *šehera* (Oslobođenje, 15404, 10. 5. 1991, Antena, str. 7); U jeziku medija te općenito u publicističkom, a dijelom i znanstvenom stilu znatno je porasla *uporaba* ne samo onih riječi toga tipa koje su se *upotrebljavale* u prošlosti pa zatim *bile*, dijelom i nasilno, potiskivane (Obzor, I/1, 27. 4. 1991, 25: Ivo Pranjković); ...mislim da taj razlog ne vrijedi samo za *znanost* o znakovima nego i za sve *nauke* uopće (D. Škiljan, *U pozadini znaka*, Školska knjiga, Zagreb, 1985, 98); To ujedno ima za posljedicu da se značenje može promatrati ne samo na individualnoj *razini* nego i na kolektivnim *nivoima* (D. Škiljan, *nav. djelo*, 92) itd.

Normalno, mnogo su češći slučajevi upotrebe istoznačnica u (vezanom) tekstu nego u sklopu iste rečenice. Evo i nekoliko potvrde:

- (1a) Prema *saopćenju* sa te sjednice razmatrano je.../.../
...piše u *priopćenju* sa sastanka. /.../ kaže se dalje u *saopćenju*

⁹ S. Babić, *Hrvatska jezikoslovna čitanka*, Globus, Zagreb, 1990, 159.

¹⁰ Primjeri čiji izvor obilježavamo sa Ekologija ekscerpirani su iz djela: *Ekologija. Znanstveno-etičko-teološki upiti i obzori*, ured. Valentin Pozaić, Filozofsko-teološki institut družbe Isusove u Zagrebu, Zagreb, 1991.

sa sastanka (Borba, 207, 24. 7. 1991, 2: Tanjug); Traži se povlačenje JNA u *vojarnu* (= naslov). Hrvatska traži hitno povlačenje vojske u *kasarne* (= prva rečenica teksta) (Borba, 207, 24. 7. 1991, 2: Tanjug); Hrvatski prijevod Knjige Postanka *upotrebljava* za istu hebrejsku riječ s korijenom »rdh« dva izraza: »biti gospodar« i »vladati«. Na drugim mjestima u Bibliji »rdh« se *rabi* npr. za kralja Salomona (Ekologija, 69: Pero Vidović); U Hrvatskoj zaštitom čovjekove *okoline* bavi se niz organa, organizacija, institucija... Problemima zaštite čovjekovog *okoliša* bave se i mnogi općinski organi (Ekologija, 34: Paula Darbešić); Ljepotu *pejzaža* pratila je, mnogo češće nego što se to opisuje, dosada *pejzaža*. /.../ sva /su/ prethodna stoljeća bila u znaku kulta prirode: od antičkih *bukolika* i ekologa, do romantičarskih *krajojlika* u književnim ili likovnim opisima (Ekologija, 46: Ranko Sladojević); To je naša, već polustoljetna, *navada*. A *navika* je, kaže jedna latinska poslovice, isto što i druga priroda... (Oslobođenje, 15302, 26. 1. 1991, 9: Anđelko Vuletić) i sl.

Sličnih primjera, sa većom čestoćom, može se pronaći i u književnoumjetničkim tekstovima. Tako je za jezik Miroslava Krležu konstatovano da »u njegovu djelu susrećemo, ponekad u istoj rečenici, razne varijantske dublete, sporne i nesporne, jednu uz drugu: Kod *povjesničara* se može naručiti *historija*; *Lično* sam glumio... i bio *osobno*; *Tisuće* razloga... *hiljadu* ljudi; *znanost* i *nauka*; *ostrvo* i *otočje*; *vlak* i *voz*; *kruh* i *hljeb*; *uslov* i *uvjet*; *upliv* i *utjecaj*; *hartija* i *papir*; *mašina* i *stroj*, itd.«¹¹

U varijantski raslojenom jeziku kakav je srpskohrvatski teško da se može govoriti o nefunkcionalnosti istoznačnica. Vankontekstualno apsolutni sinonimi upotrijebljeni u tekstu u jednoj sociokulturnoj sredini ne mogu biti nikad stilistički jednakovrijedni. Jer, pri istovremenoj upotrebi dvije ili više istoznačnica ona uobičajena i frekventna u upotrebi date sociokulturne sredine uvijek je stilistički nemarkirana u odnosu na onu nepripadajuću toj sredini (odnosno njenom izrazu). Tako ona nepripadajuća datom izrazu samom rijetkošću upotrebe u tom izrazu u odnosu na istoznačnicu karakterističnu za datu sredinu dobija status *stilistički markirane*. Uz to je stilogenost podržana još i kriterijem *stilističke raznoobraznosti*, tj. izbjegavanjem opetovanja iste lekseme (posebno ako je još riječ o malom raštoranju). Ta dva stilistička kriterija uvijek nameću kontekstualnu funkcionalnost vankontekstualno nefunkcionalnih sinonima.

2.2. Ovdje nas, međutim, ne interesuju toliko oni ipak ne tako česti slučajevi upotrebe istoznačnica, tj. leksema koje imaju apsolutno isto i denotativno i signifikativno značenje, pa su zato u svim kontekstima međusobno zamjenjive, a upotrebu u istom tekstu zahvaljuju kriterijima stilističkog razjednačavanja i nejednakoj frekvenciji u upotrebi u datoj so-

¹¹ P. Matvejević, *Jezik, kultura, politika (Opaske o našim jezičnim nesporazumima)*, Forum, LX/9, Zagreb, 1980, 351.

ciokulturnoj sredini (odnosno njenom standardnojezičkom izrazu). Svaka-ko je i interesantija i značajnija potraga za odgovorom na pitanje šta go-tovo sve vankontekstualno nefunkcionalne sinonime održava u svakom po-jedinačnom standardnojezičkom izrazu, ili, drugačije rečeno, da li bi ti sinonimi postojali i opstojali u sh. jeziku da on nije varijantski raslojen?

Iako stilistička markiranost zasnovana na kriterijima različite uče-stalosti u upotrebi i stilističke diferencijacije izbjegavanjem opetovanja iste lekseme može biti značajna za opstojanje istoznačnica, ipak se samo na osnovu tih kriterija ne može opravdavati postojanje i opstojanje nefunk-cionalnih sinonima, posebno ne u tolikom broju. U tome mnogo bitniju ulogu od stilističke diferencijacije ima *semantička diferencijacija* istoznač-nica. Naime, istoznačnice i u varijantski raslojenom jeziku počinju da se semantički diferenciraju ne samo na nivou jednog standardnojezičkog iz-raza nego i na nivou jezika u cjelini. Tako od istoznačnica postaju *blisko-značnice*, što potvrđuju i sljedeći primjeri:

- (2) Za svoj ogroman doprinos razvoju savremene hemije u svetu, a po-sebno kod nas, profesor Ladislav Ružička je dobio mnoga i vredna priznanja. Njemu su osobito draga priznanja *domovine* Švajcarske i *otadžbine* Jugoslavije (Oslobođenje, 21. 3. 1987, 12); Ne zaboravimo da su u ovom periodu, dok šalteri nisu radili, bili božićni *blagdani* i novogodišnji *praznici*, kada se slila rijeka naših radnika iz inostran-stva (Oslobođenje, 15293, 17. 1. 1991, 5) itd.

Kao što se vidi, istoznačnice *domovina* i *otadžbina* semantički su dife-rencirane — *domovina* je zemlja življenja i državljanstva, a *otadžbina* zem-lja porijekla; *blagdan* je vezan za vjerska, a praznik za svjetovna praznova-nja (slavlja). U savremenom sh. jeziku nisu rijetki slučajevi prerastanja istoznačnica u bliskoznačnice, kakvi su npr. sljedeći u literaturi već pomi-njani slučajevi:¹² *sat* (= vremenska jedinica od 60 min) i *čas* (= školski čas, vrijeme od 45 min); *čistoća* (fizičko stanje) i *čistota* (psihičko stanje); *okus* (= konkretan, čulni osjećaj) i *ukus* (apstraktno značenje) i sl. Takva semantička diferenciranja, individualna ili karakteristična za određene so-ciokulturne sredine, po pravilu počinju zahvatati standardni jezik u cje-lini.

2.2.1. Pojava semantičkog diferenciranja istoznačnica karakteristika je jedinstvenih književnih jezika, u kojima se istoznačnice ili gube ili se-mantički diferenciraju, ali ta pojava nije beznačajna ni u varijantski ra-slojenim standardnim jezicima iako nema takvog dosega kao u onim va-rijantski neraslojenim. Širi je opseg jedne druge semantičke pojave što istoznačnicama oduzima status apsolutnih sinonima. Tu pojavu nazvaće-mo *semantička oplodnja* istoznačnica. A ona se ogleda u sljedećem. Pri-

¹² V. npr.: M. Šipka, *Jezički savjetnik*, Svjetlost, Sarajevo, 1975, posebno str. 38—40.

vidno apsolutni sinonimi od kojih je svaki karakterističan i frekventan u upotrebi u jednom standardnojezičkom izrazu po pravilu su polisemične riječi s nerijetko različitom semantičkom iradijacijom (tj. semantičkim širenjem). Tako te lekseme gube status istoznačnica jer im sva značenja nisu podudarna, nego samo neka. One se sinonimima javljaju u jednom ili više značenja, dok je dio značenja — najmanje jedno — karakteristika samo jedne od sinonimskih leksema, pa u tom značenju lekseme nisu varijantski ili standardnojezično obilježene nego važe na cijeloj teritoriji standardnog jezika. Takav je slučaj npr. sa sljedećim leksemama:

— *savremen* i *suvremen* (one su sinonimne u značenju »moderan«, ali značenje »sinhron, koji se dešava u isto vrijeme« na cijeloj teritoriji sh. jezika ima samo leksema *suvremen*: Slikarstvo doba rokokoa bilo je vrlo kitnjasto, kao i njemu *suvremena arhitektura*.¹³);

— *kino* i *bioskop* (sinonimi su npr. u značenju »dvorana za prikazivanje filmova«, ali se u figurativnom značenju »kariaturalna situacija ili događaj« javlja samo leksema *kino*: *Kino* u bioskopu / Oslobođenje, 15296, 20. 1. 1991, 6: naslov);

— *dionica* i *akcija* (sinonimi su samo u značenju »hartija od vrijednosti, bankarski zapis«, dok se u značenju »dio predenog puta« na cijelom sh. terenu upotrebljava samo *dionica*, a značenje »planska djelatnost« na cijelom terenu ima samo leksema *akcija*);

— *praižvedba* i *premijera* (sinonimi su u značenju »prvo izvođenje nekog umjetničkog djela«, dok se u značenju »apsolutno prvo izvođenje, tj. svjetska premijera« na cijelom sh. terenu koristi samo leksema *praižvedba*).¹⁴

Takav je slučaj i sa suodnosom leksema *zanimanje* — *interesovanje*, *zgoda* — *prilika*, *igra* — *ples*, *sitničar* — *kramar*, *sklopka* — *prekidač*, *sažetak* — *sadržaj*, *efikasan* — *uspješan* (*djelotvoran*), *ispričati se* — *izviniti se* i mnogim, mnogim drugim. Sve one bar u jednome od značenja nisu podudarne. Tek bi jedno šire istraživanje semantičke oplodnje varijantski raslojene leksike pokazalo koliki je broj leksema što u pojedinim od značenja imaju obrnutu učestalost u pojedinim sociokulturnim sredinama, dok u jednom od značenja nisu podudarne pa preko tog značenja date lekseme postaju svojina svih standardnojezičkih izraza. A to nepodudarno znače-

¹³ J. Cirilov, *Hrvatsko-srpski rječnik inačica*, Srpsko-hrvatski rečnik varijanata, Stilos, Beograd, 1989, 87.

¹⁴ J. Cirilov, *nav. djelo*, 71.

nje omogućava da one postepeno i u sininimnim značenjima počinju gubiti varijantsku polariziranost.

2.3. Semantička diferencijacija (potpuna ili djelimična) kudikamo je značajnija od stilističke diferencijacije za održavanje date lekseme u svim standardnojezičkim izrazima sh. jezika. A tim dvjema diferencijacijama treba dodati i *tvorbenu diferencijaciju* kao faktor koji onemogućuje ukiđanje opštejezičkog statusa nekim od varijantski ili standardnojezički obilježenih leksema. Naime, u velikom broju primjera varijantski obilježениh sinonimnih leksema postoji *tvorbena inkluzija*, odnosno *tvorbena intersekcija*: jedan ili više članova tvorbene porodice jednog sinonima ulazi i popunjava prazninu u tvorbenoj porodici sinonimne varijantski obilježene lekseme, tako da dolazi do ukrštanja tvorbenih porodica, kao npr.:

<i>talas</i> — <i>val</i>	<i>dojam</i> — <i>utisak</i>
<i>talasni</i> — <i>valni</i>	<i>dojmiti</i> — — —
<i>talasav</i> — <i>valovit</i>	<i>dojmljiv</i> — — —
<i>talasast</i> — — —	<i>dojmljivost</i> — — —
<i>talasati</i> (<i>se</i>) — — —	
<i>talasanje</i> — — —	

Takav je slučaj i sa suodnosom tvorbenih porodica riječi *vagati* — *mjeriti*, *surdao* — *burgija*, *razina* — *nivo*, *međunarodan* — *internacionalan*, *plin* — *gas*, i još mnogih drugih.

Tvorbena oplodnja dviju riječi po pravilu nije podjednaka: jedna ima bogatiju jedna siromašniju tvorbenu porodicu tako da dolazi do intersekcije tvorbenih porodica. Iz tih razloga, uz semantičku oplodnju, ni tvorbena oplodnja ne dozvoljava ukidanje velikog broja varijantski obilježene sinonimne leksike, jer ona na tom planu i nije sinonimna. Tako postojanje derivacijskog modela, pa makar on i ne bio ostvarivan u pojedinim standardnojezičkim izrazima, omogućuje da on po potrebi iz potencijalne pređe u sferu realizacije; taj model kao sistemska mogućnost pripada eksplicitnoj normi savremenog jezika kao cjeline, a eksplicitno ili implinitno preko učestalosti pojedinih elemenata pripada izrazima pojedinih sociokulturnih sredina.¹⁵ To, normalno, ne važi samo za suodnos varijantski obilježenih sinonima, nego i za sinonime unutar jednog standardnojezičkog izraza i jezika u cjelini, a posebno za suodnos tuđica i domaćih riječi. Tako npr. »imenicu *struktura* možemo prevesti kao *sklop*, *sastav*, *građa*, *ustrojstvo* itd., ali nijedan od tih prevoda ne može nam poslužiti kad su u pitanju derivati *strukturni*, *strukturirati*, *strukturnalizam* itd.«¹⁶ Takvi su primjeri u okviru standardnog jezika mnogobrojni.

¹⁵ O intersekciji tvorbenih paradigmi čak kad ona tvorbena i nije nužna na veoma slikovit način svjedoči opaska J. Čirilova, *nav. djelo*, 43: »*kućanica* ž *domaćica*. Nekom neobičnom igrom slučaja Hrvat kaže *kućanica*, a *idem doma*, a Srbin kaže *domaćica*, a veli: *Idem kući*.«

¹⁶ P. Ivić, I. Klajn, M. Pešikan, B. Brborić, *Jezički priručnik*, Radio-televizija Beograd, Beograd, 1991, 156.

2.4. Na putu ukidanja prividno apsolutnih sinonima, uz stilističku, semantičku i tvorbenu diferencijaciju, često stoji i *kolokaciona diferencijacija*. Naime, mnogi od sinonima ulaze u različite sintagmatske i rečeničke veze u kojima nisu međusobno zamjenjivi; to posebno važi za upotrebu jednoga od sinonima u frazeologizmima, ustaljenim izrazima, sentencijama i sl. Evo nekoliko potvrda:

- *vatra* i *oganj*, ali samo: *otvaranje vatre*,
- *izvor* i *vrelo*, ali samo: *izvor-voda* i *izvorska voda*,
- *hrabar* i *smio*, ali samo: *hrabra vojska*, ili: *smiona tvrdnja*,
- *drum* i *cesta*, ali samo: *drumski razbojnik*,
- *frcati* i *vrcati*, ali samo: *vrcati med*,
- *hljeb* i *kruh*, ali samo: *trbuhom za kruhom*,
- *juha* / *supa* i *čorba*, ali samo: *čorbine čorbe čorba*. Itd.

2.5. U vezi s tvorbenom oplodnjom i kolokacionom diferencijacijom sinonima mora se razmatrati i *razinska diferencijacija* sinonimnih jedinica. Čest je, naime, slučaj da varijantski obilježenoj leksemi iz jedne sociokulturne sredine u drugoj ne odgovara istorazinska jedinica (tj. leksema), nego *perifrastički izraz* (tj. sintagma). U takvom suodnosu leksički parnjak ne samo da je podobniji zbog ekonomičnosti nego i zbog tvorbene oplodnje i kolokacionih mogućnosti. Iz tih razloga će leksički parnjak potiskivati u pojedinim tekstovima na cijelom sh. terenu svoj sinonimni perifrastički parnjak i gubiti obilježje varijantnosti postajući opštejezičkom svojinom, kao npr.:

globa — *novčana kazna*; *dragulj* — *dragi kamen*; *zamajavati se* — *gubiti vrijeme*; *začudnost* — *efekat otuđenja*; *svjetonazor* — *pogled na svijet* i sl.

2.5.1. Sa statusom leksičke jedinice u razinski diferenciranim sinonimima treba dovesti u vezu i leksičke jedinice koje se proglašavaju varijantski markiranim mada nemaju svog pravog, čak ni perifrastičkog ekvivalenta u izrazima drugih sociokulturnih sredina. Takve su npr. lekseme: *vlasuljar*, *izopćenik*, *ladanje*, *ustrijeliti se*, *izvedenice*, *priuštititi*, *voditelj*, *gozbenik*, *zadacnica*, *zauman*, *uobražen*, *obazriv* i dr. One su i nastale iz masuše potrebe, pa ako bismo bez pojedinih i mogli nauštrb ekspresivnosti i izražajne vrijednosti iskaza, odnosno kad takvih leksema u jeziku ne bi bilo, jezik bi ih nužno »iznjedrio«, samo je pitanje da li obavezno u okrilju standardnojezičkog izraza kojem se sad pripisuju. Zato su ove i ovakve lekseme, bez obzira na standardnojezički izraz u kome su nastale, svojina svih standardnojezičkih izraza, tj. jezika u cjelini, pa teško da mogu u istraživanju dobiti status varijantski markiranih, a kamoli varijantski oponiranih leksema.

2.6. Pet navedenih kriterija — a) *stilistička diferencijacija* sinonima, b) *semantička diferencijacija* sinonima, c) *intersekcija tvorbenih poro-*

dica sinonima, d) *kolokaciona diferencijacija* sinonima, i.e) *razinska diferencijacija* sinonimskih jedinica — negiraju status apsolutnih sinonima gotovo svim varijantski opoziranim leksičkim izrazima sh. jezika. Te su lekseme svojina svih standardnojezičkih izraza, samo što u njima imaju različit status prema kriteriju aktualizacije: u jednim se aktualiziraju, u drugim su na nivou potencijalne aktualizacije. U tom suodnosu ostvarenog i potencijalnog oglada se dijalektičko jedinstvo leksičkog sistema sh. jezika, bez obzira na sve posebnosti u ostvarenju toga sistema u pojedinim sociokulturnim sredinama. Uostalom, sistem se nikad i nigdje ne realizuje cjelinom nego samo dijelom. Razlike u realizaciji sistema postoje od idiolekta, preko sociolekta do varijantskog ili standardnojezičkog izraza, ali te razlike prije potvrđuju negoli što negiraju jednost sh. jezika i na nivou sistema i na nivou realizacije.

Iz toga onda nužno mora proizlaziti i odnos norme prema leksičkim varijantama. Budući da lingvistička analiza varijantske leksike u okrilju teorije sinonima toj leksici ukida status nefunkcionalnih (apsolutnih) sinonima, norma mora biti *konjunktivna*; »zadatak norme nije da eliminiše sinonime u standardnom jeziku kao nefunkcionalne elemente u jezičkom sistemu, nego da olakša njegovo komuniciranje«¹⁷, pa zato i nema naučno valjanih argumenata koji bi protivurječili stavu da raslojavanje standardnog sh. jezika »ne smije izaći iz okvira zajedničke norme. Standardni izrazi srpskohrvatskog jezika u bilo kojoj sredini smiju se međusobno razlikovati u supstanciji i strukturi samo po preferiranju, u izboru jednih formi nad drugim formama iz ograničenog korpusa varijantnih formi. Preferiranje jednih formi nad drugima u izboru ne znači i zatvaranje vrata za one forme koje su u toj sredini rjeđe u upotrebi ili čak nisu uobičajene. Između standardnojezičkih izraza nema prepreka slobodnoj cirkulaciji standardnojezičkog potencijala.«¹⁸ Jer, leksičko raslojavanje u vidu teritorijalnih razlika u učestalosti pojedinih leksema ne znači da neučestale (ili neaktualizovane) nisu svojina date sociokulturne sredine: one postoje kao ostvarljiva realizacija koja uvijek može prerasti u ostvarenu, jer zakonitosti sh. jezičkog sistema negiraju mogućnost da ona cjelinom bude neostvarljiva bez obzira na bilo kakve »zabrane«. A te zabrane mogu proisteci samo zbog nepoznavanja funkcionisanja sinonima kako u varijantski raslojenim tako i u varijantski neraslojenim jezicima. I u jednim i u drugima potpune, nefunkcionalne sinonimije nema. Zato je i varijantska leksika, kao sinonimna, bogatstvo a ne balast standardnog sh. jezika. Bez naučno utemeljenih istraživanja, privid nefunkcionalne sinonimnosti varijantski raslojene leksike lako je prerastao u gotovo aksiomatsku postavku prihvaćenu u mnogim (teorijskim) radovima o varijantskoj raslojenosti sh. jezika.

¹⁷ J. Baotić, *Jezička politika u srpskohrvatskom jeziku u Bosni i Hercegovini*, u zb. *Funkcionisanje jezika u višenacionalnim zemljama*, Institut za jezik i književnost u Sarajevu, Institut za jezik, Posebna izdanja, knj. 7, Sarajevo, 1990, 47.

¹⁸ *Ibidem*, 48.

Na takvoj se postavci i temelje mišljenja o normi prema kojima se u slučajeve kad se »za jedan pojam javi više (sinonima), onda oni u izgrađenom i stabiliziranom književnom jeziku ne mogu svi biti standardni, nego samo jedan.«¹⁹ Takva mišljenja nezasnovana ni na kakvim širim istraživanjima funkcionisanja varijantske leksike u sh. standardnom jeziku — direktno vode razgradnji njegovog sistema. Vode, dakle, siromašenju jezika, uporedljivom sa siromaštvom jezika današnjeg mladog čovjeka, za koje I. Klajn kaže: »današnji čovek, a pogotovo mladi, ima izrazito 'deficitaran' rečnik, to jest ogoljen, sveden na nužni minimum — po jednu reč za svaki pojam. To je nedovoljno ne samo književniku ili pesniku koji traži čitavu skalu značenjskih preliva, nego čak i za potrebe običnog informativnog izražavanja. Izvestan broj sinonima je neophodan, jer bez njih ne samo što zapadamo u monotoniju zbog ponavljanja uvek istih reči, nego dobijamo šture, pojednostavljene, šablonske opise, koji podsećaju na fotografiju preterano krupnog zrna.«²⁰ I iz tih razloga samo se kao bogatstvo mogu prihvatiti sinonimi nastali u rezultatu varijantskog raslojavanja jezika. Oni bi, i da nije varijantske raslojenosti, postojali kao latentna mogućnost koja uvijek u potrebi može postati aktualiziranom jer je sistem sh. jezika omogućava. Varijantska ili standardnojezička raslojenost samo doprinosi specifičnostima u realizaciji, ali nikako ne dovodi u pitanje suodnos norme, sistema i realizacije koji važi i za varijantski nerасlojene jezike. *Norma u sinonimskoj leksici stoga mora biti konjunktivna* (nikako disjunktivna), i to na svim nivoima upotrebe jezika, a ne samo u pogledu autorskog, individualnog odnosa prema varijantski uslovljenom leksičkom bogatstvu sh. jezika.

2.6.1. Što se tiče tipova leksičkih formi koje treba uključiti u sinonimska istraživanja, varijantska sinonimna leksika mora se podvoditi pod iste kriterije što važe i za leksiku varijantski nerасlojenih jezika. Kao leksičke sinonime treba razmatrati samo one forme čiji se formativi potpuno razlikuju i one čiji se formativi razlikuju najmanje u jednom leksičkom derivacijskom morfemu. Putevi, odnosno kriteriji istraživanja sinonima u varijantski raslojenim i nerасlojenim jezicima po pravilu ne mogu biti potpuno podudarni (posebno u pogledu kriterija stilističke diferencijacije). Zbog toga su istraživanja sinonima u varijantski raslojenom jeziku kakav je srpskohrvatski neophodna da bi se uopšte mogli davati iole naučno utemeljeniji zaključci, za koje onda ne bi važila (danas svakako važeća) ocjena S. Vukomanovića da se »sve što bismo o stupnju razlika i varijantskih polarizacija danas mogli znati svodi, u stvari, na nekakve naše slobodne procene«,²¹ jer »tu za sada nemamo... nikakvih preciznih opisa i svakako je velika šteta što se to područje gotovo uopšte ne istra-

¹⁹ S. Babić, *nav. djelo*, 260—61.

²⁰ P. Ivić, I. Klajn i dr., *nav. djelo*, 149.

²¹ S. Vukomanović, *Jezik, društvo, nacija*, Jugoslovenska revija, Beograd, 1987, 148.

žuje ili se istražuje veoma malo.²² A i to malo u vezi sa normom, iako je jasno — ili bi bar moralo biti jasno — da »leksičke izdiferencirarnosti (vlak — voz, hiljada — tisuća itd.) pa i tvorbenne razlike (organizirati — organizovati i sl.), budući da ne mogu biti predmetom eksplicitne zabrane u normi, ne mogu biti ni varijantne differentiae speciffcae, već samo, prema svojoj frekvenciji u upotrebi, stilističke karakteristike određene varijante, jer je leksički fond svih varijanata zajednički, a različita je samo učestalost izbora pojedinih jedinica.²³ To bi mišljenje, zasigurno, potvrdila i sinonimska istraživanja sh. jezika, s tim da bi takva istraživanja bila značajna i za teorijski aspekt sinonimije, naročito s obzirom na nužne razlike u modelu sinonimije varijantski raslojenih i nerasklojenih jezika. Ne treba posebno ni isticati značaj takvih istraživanja za semantiku i stilistiku sh. jezika.

2.7. S druge strane, takva bi istraživanja dovela do nužnog naučnog razdvajanja varijantskih pojava na koje nije moguće primijeniti iste kriterije, a koje su u dosadašnjim varijantskim radovima po pravilu kumulativno razmatrane. To se, u prvom redu, odnosi na poistovjećivanje, odnosno nedistingviranje *varijantske leksike* i *varijanata (iste) riječi*. A te su pojave u pogledu primjene naučnih kriterija inkomenzurabilne. Varijantska leksika, kako smo vidjeli, podrazumijeva suodnos leksičkih jedinica nepodudarnih u najmanje jednom leksičkom morfemu, pa u istraživanju zahtijeva primjenu kriterija sinonimske analize. U varijante riječi, međutim, ulaze različite modifikacije fonemskog sastava iste riječi, iste leksičke jedinice, jer te modifikacije ne mijenjaju ni tvorbenu ni semantičku strukturu riječi²⁴. Varijantnost riječi može se ogledati u nepodudarnosti fonemskog sastava leksičkog dijela riječi, ali ta razlika ne smije dostići nivo razlike jednoga leksičkog morfema pa je zato nedistinktivna, ili u nepodudarnosti gramatičkog morfema riječi, koji može dovesti do izmjene gramatičke kategorije riječi. Razlika između varijantske leksike i varijanata riječi više je nego očigledna: varijantska leksika počiva na leksički distinktivnim razlikama, a varijante riječi na leksički nedistinktivnim modifikacijama. Razlike u varijantnoj leksici tako su razlike između različitih (najmanje dviju) leksema, a razlike u varijantama riječi jesu razlike u okviru iste riječi. Varijantska leksika tako isključuje a varijante riječi podrazumijevaju jednost riječi odnosno lekseme.

²² Ibidem.

²³ D. Škiljan, *nav. djelo*, 119.

²⁴ Varijantnost riječi ovdje prihvatamo u određenju K. S. Gorbačevića, *Varijantnost' slova i jazykovaja norma*, AN SSSR, Nauka, Leningrad, 1978. V. posebno str. 17, gdje se i daje definicija varijanti riječi: »Varianty slova — eto reguljarno vosproizvodimye vidoizmenenija odnogo i togo že slova, sohranjajušće toždestvo morfologo-slovoobrazovatel'noj struktury, leksičeskogo i grammatičeskogo značenija i različajuščiesja libo s fonetičeskoj storony (proiznošeniem zvukov, sostavom fonem, mestom udarenija ili kombinacij etih priznakov), libo formoobrazovatel'nymi afiksami (suffiksami, fleksijami)«.

2.7.1. *Varijantnost riječi* takođe je bitna karakteristika standardnog srpskohrvatskog jezika, koja je često uzimana i za razlog i za posljedicu varijantskog raslojavanja standardnog jezika. Za razliku od varijantske leksike čije se istraživanje može podvesti pod sinonimska istraživanja par excellence, varijantnost riječi po pravilu izlazi iz okrilja i najšire postavljениh sinonimskih ispitivanja, jer ta varijantnost počiva na nedistinktivnim modifikacijama unutar iste riječi. Ako varijantska leksika svojim bogatstvom odvaja sh. od varijantski neraslojenih jezika doprinoseći bogatstvu njegovih izražajnih mogućnosti, broj varijanata riječi kao posljedica varijantskog raslojavanja sh. jezika uvelike ga odvajaju od jedinstvenog jezika. Koliko je god »obilje sinonima opšteprihvaćeni pokazatelj bogatstva i gipkosti jezika«,²⁵ toliko je obilje varijanata (iste) riječi pokazatelj njegovog »nesavršenstva«, njegove nejedinstvenosti.²⁶

A raznolike i mnogobrojne varijante riječi u sh. jeziku, prema kriteriju lociranosti oponiranog leksički nedistinktivnog jezičkog elementa, mogu se razvrstati u dvije velike skupine:

- a) varijantnost riječi podrazumijeva fonemsku nedistinktivnu modifikaciju jednog od leksičkih morfema, kao npr.: mleko — mlijeko, devojka — djevojka, ceo — cio, barbarin — varvarin, ocean — okean, kozmos — kosmos, baronica — barunica, kirurg — hirurg, duhan — duvan, snaha — snaja, kompjutor — kompjuter, plaća — plata, tapacirati — tapacirati, janje — jagnje, so — sol, svatko — svako, kriterij — kriterijum, opće — opšte, luđak — ludak, pariški — pariski, točka — tačka, itd.
- b) varijantnost riječi ogleda se u mogućnosti izbora dvojakog gramatičkog morfema riječi (nultog i -a najčešće), pri čemu može doći do promjene gramatičke kategorije riječi (najčešće roda), kao npr.: fronta — frontø, gesta — gestø, tiraža — tiražø, sudopera — sudoperø, teritorijø — teritorija, metodø — metoda, zraka — zrakø, tucet — tuce, Jugoslaven — Jugosloven, mrazovi — mrazevi, i sl.

Naučna analiza varijanata riječi, kako je već rečeno, ne podrazumijeva iste (čak ni slične) kriterije koji su nužni za analizu varijantske leksike. Varijantska leksika, ulazeći u okvir sinonimskih istraživanja, poput svake sinonimije pripada strogo sinhronim istraživanjima i po svojoj je suštini funkcionalno-stilistička pojava, a kao takva ne može biti predmetom eksplicitne normativne preskripcije. Za razliku od nje, varijante riječi su posljedica istorijskog razvoja, evolucije jezika. Zato se u istraživanju varijanata riječi mora uvažavati odnos prema istorijskoj podlozi, pa zatim odnos prema normi, i tek na kraju stilistička strana takve va-

²⁵ K. S. Gorbačević, *nav. djelo*, 19.

²⁶ *Ibidem*.

rijantnosti.²⁷ Ako varijantska leksika potpada pod sinonimska istraživanja (a vidjeli smo da potpada), onda je ta leksika prioritetni zadatak semantičkih i stilističkih istraživanja, dok su »varijante riječi osnovni objekt ortologije (nauke o pravilnosti govora)«. ²⁸

Zato i odnos norme prema varijantama riječi i varijantskoj leksici ne može biti isti. Varijante riječi podliježu eksplicitnom normiranju. Ako ne može i ne smije biti normativnih prepreka slobodnoj upotrebi svih varijanata iz sfere varijantske leksike u istom tekstu (bez obzira kom funkcionalnom stilu pripadao i o kojoj sferi upotrebe jezika se radilo (službenoj ili individualnoj, autorskoj)), takvu liberalnost norma ne može dopustiti za varijante riječi. U pogledu upotrebe normativno dopuštenih varijanata istih riječi norma mora biti restriktivna: omogućiti izbor u istom tekstu samo jednog od varijantski dopuštenih oblika iste riječi, s tim da samo u proporcionalnim opozicijama to važi za sve lekseme (npr. nemi-ješanje ekavskih i ijekavskih oblika riječi u istom tekstu). To, dakle, ne znači da se u stilske svrhe, ali samo u književnoumjetničkom tekstu i varijante riječi ne mogu koristiti kao stilistička sredstva.²⁹ Ali izvan književnoumjetničkog stila u pogledu izbora varijante iste riječi u jednome tekstu norma mora biti *disjunktivna*.

2.8. Sve rečeno navodi na zaključak da je u istraživanju varijantske raslojenosti standardnog jezika nužno odvojiti istraživanje varijantske leksike od istraživanja varijanata riječi jer su to raznorodne pojave nepodvodljive pod iste naučne kriterije analize. Te dvije pojave, obje karakteristične za varijantski raslojene jezike, moraju u normi imati različit tretman: predmetom eksplicitne norme moraju biti varijante riječi, dok varijantska leksika ne može biti predmetom eksplicitne norme. Tek nakon ozbiljnijih istraživanja jedne i druge oblasti, mnoge će svjesno i iz neznanja zamagljivane pojave iz okrilja varijantske raslojenosti jezika postati mnogo jasnije. Jer teško se ne složiti sa S. Vukomanovićem kad kaže: »Greška je, svakako, što mi lingvisti, držeći se nekakvog teorijskog shematizma, stalno u varijantama naglašavamo polarizacije, pa stoga ne vidimo dovoljno jasno sav dinamizam unutrašnjih (jezičkih) i spoljašnjih (društvenih) procesa koji nužno dovode do jezičke konvergencije. Preti čak opasnost da u tim dugim teorijskim traktatima o varijantama napravimo celu jednu novu oblast jezičke znanosti, nekakvu *varijantologiju*, koja će proučavati sve što je u vezi sa varijantama, samo će tu po strani ostati, izvan polja analize, varijante same. Tek kad se u naučnom proučavanju oslonimo na sam jezik, jezičke varijante u njihovim realnim manifestaci-

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ *Ibidem*, 19–20.

²⁹ Kakav je npr. slučaj u sljedećem primjeru iz pripovijetke *Otac Vuka Cerovića*: Kad se završi dan i nestane sunca, tada otac i striko Mihailo sjednu na kladu ispred kuće, *šutke* puše, i *ćutke* gledaju snježne vrhove daleke Bjelasnice.

jama, onda ceo problem što se često stvara u nas oko varijanata izgleda drugačije.³⁰ Pošto takvih istraživanja još nema, a ni S. Vukomanović ih nije vršio, kraj citata trebalo bi da glasi: vjerovatno će izgledati drugačije!

DIE FUNKTIONALITÄT DER »NICHTFUNKTIONELLEN« SYNONYME UND IHR NORMATIVER STATUS IM SERBOKROATISCHEN

Zusammenfassung

Von der allgemein gültigen These ausgehend, daß die serbokroatische/kroato-serbische Sprache *eine* Sprache ist, die aber *nicht als einheitlich realisiert wird*, führt der Autor der vorliegenden Arbeit Kriterien an, auf Grund deren die serbokroatische Standardsprache als eine, aber keine einheitliche Sprache bestimmt wird. Diese Kriterien wendet der Autor bei der Analyse der bei der Spaltung der Standardsprache in Varianten entstandenen synonymischen Lexik, die oft als nichtfunktionelle Synonymie bezeichnet wird.

Der Autor unterscheidet streng zwischen der synonymischen Lexik der Varianten und den verschiedenen Varianten ein- und desselben Wortes, da das zwei verschiedene Phänomene sind, bei deren Analyse auch ganz verschiedene Kriterien angewandt werden müssen (wobei beide Erscheinungen jedoch Folgen der Spaltung der Standardsprache in Varianten sein können). Durch die Anwendung der Kriterien: *stilistische Differenzierung*, *semantische Differenzierung*, *wortbildungsmäßige Differenzierung* und *kollokationelle Differenzierung* analysiert der Autor die lexikalischen Synonyme der Varianten und zieht die Schlußfolgerung, daß es im Serbokroatischen keine absoluten, d.h. nichtfunktionellen Synonyme gibt, und daß diese relative Synonymie Eigentum und Reichtum sowohl der serbokroatischen Sprache als Ganzes als auch jeder seiner standard-sprachlichen Varianten sei. Deshalb muß man bei der Normierung der synonymischen Lexik *konjunktiv* verfahren.

Während die Analyse der synonymischen Lexik der Varianten die Einheit und den Reichtum der Standardsprache zeigt, zeigen die zahlreichen Varianten ein- und desselben Wortes seine »Unvollkommenheit«. Deshalb muß man bei der Normierung dieser Varianten anders verfahren — nämlich *disjunktiv*.

³⁰ S. Vukomanović, *nav. djelo*, 140—141.